

Ružička, Jozef

Poznámky k referátu M. Grepla K podstatě větných typů v slovanských jazycích

In: *Otázky slovanské syntaxe. II, Sborník symposia "Strukturní typy slovanské věty a jejich vývoj"*, Brno 20.-22.10.1966. Bauer, Jaroslav (editor). Vyd. 1. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1968, pp. 175-176

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/120065>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

**POZNÁMKY K REFERÁTU M. GREPLA
K PODSTATE VĚTNÝCH TYPŮ V SLOVANSKÝCH JAZYCÍCH***

Referát doc. Grepla pokladám za veľmi dobrý úvod do diskusie o podstate vetných typov v slovanských jazykoch. Preto chcem k nemu pripojiť niekoľko diskusných poznámok.

1. Veta je jednotkou syntaktického systému jazyka. S tým treba súhlasiť bez výhrady, ale čo potom so syntagmou? Zdá sa, že doc. Grepl s ňou nepočíta, hoci je zrejme, že medzi vetou ako typom výpovede a medzi elementami vety na úrovni slovných druhov a tvarov bolo by užitočné vymedziť rovinu syntagmy. Vec sa dá riešiť aj tak, že by sme predpokladali na jednej rovine protiklad *výraz* — *syntagma* (resp. člen — syntagma). To by, pravda, malo ďalekosiahle dôsledky aj pre chápanie vetných typov.

2. Vetné typy stoja popri sebe na syntaktickej rovine jazykového systému ako rovnocenné prvky tej istej triedy. Ide teda o súbor vetných typov: javy syntaktickej roviny skúmame teda ako existujúce v paradigmatickom usporiadaní. Preto možno stavať jednotlivé vetné typy do protikladov. Nemožno tvrdiť, že by to mali byť binárne protiklady privatívneho alebo ekvipolentného rázu, ale s protikladnosťou vetných typov rátať treba. Tak to robí aj doc. Grepl. Bolo by možno ísť aj ďalej, a to najmä v tom zmysle, že v binárnych protikladoch sú vlastnosti vetných typov. Teda bolo by možno predpokladať aj akúsi subvetnú rovinu (podobne ako vo fonológii).

3. M. Grepl správne tvrdí, že pre slovanskú syntax je veľmi dôležitá tzv. jednočlenná veta. Treba poukázať na rozdiel medzi slovanskou vetou a vetou v iných, napr. západoeurópskych jazykoch, kde o jednočlennej vete v našom zmysle hovoriť ani nemožno. Povedzme v nemčine niet jednočlennej vety *Prší*, lebo nemecké *Es regnet* treba hodnotiť ako dvojčlennú vetu. Pravda, rozdiel medzi jednočlennou vetou nemožno vidieť iba v protiklade *VF pers* (= verbum finitum personale) — *VF impers* (= verbum finitum impersonale), ako to robí M. Grepl. Rozdiel treba vidieť v tom, že sa tzv. gramatické jadro vety manifestuje dvojčlenne ako *GS* — *GP*, alebo jednočlenne ako *GF*: teda je tu rozdiel syntagma — výraz v gramatickom jadre vety.

4. Istá nejasnosť je aj v Greplovom symbole *VF pers*, resp. *VF impers*, lebo sa jednoznačne neukazuje, či tu ide o intencný typ slovesa a či o morfológickú kategóriu. Zdá sa, že M. Grepl tieto dve veci nerozlišuje, ako to ukazuje povedzme symbol *VF impers cop*. Tu totiž nie je jasné, či ide o neosobnú kopulu a či o neosobný tvar kopuly. Ale podstata našej námietky je v tom, že ani jedno, ani druhé nie je správne, lebo jednočlennosť vety sa v tomto

* Diskusní příspěvek byl dodán písemně a nebyl na symposiu přednesen. (Pozn. red.)

prípade neviaže na kopulu, ale na neosobnú povahu prisponového výrazu. Vetný typ *Je chladno* treba potom označiť takto: *VF cop + PRED impers*. Podľa tejto našej námietky bude treba urobiť isté korektúry aj v iných typoch jednočlennej vety s určitým tvarom slovesným vo vetnom základe.

5. Inventár vetných typov je väčší ako Greplov náčrt. V rámci jednočlennej vety treba rozlišovať napríklad tieto osobitné polia (pričom každé pole môže obsahovať niekoľko typov):

<i>VF impers</i>	=	<i>prší, zabilo ho, ide o to...</i>
<i>VF impers refl</i>	=	<i>ide sa, pracuje sa dobre, žíva sa mi, sedí sa mi pohodlne, verilo sa tomu...</i>
<i>VInf</i>	=	<i>Nastupovať!</i>
<i>COP + NOMEN</i>	=	<i>je chladno, je rozhodnuté, bolo treba...</i>
<i>COP + VInf</i>	=	<i>bolo vidieť</i>
<i>NOMEN</i>	=	<i>Ohňť.....</i>

Pravda, v rámci dvojčlennej vety dostaneme jednotlivé typy podľa reprezentácie obidvoch komponentov gramatického jadra vety a potom tiež podľa realizácie intencného typu slovesa v predikáte. Podľa tohto typov dvojčlenných viet je oveľa viac, než sme to videli v rámci jednočlennej vety.

6. Súhrnne treba konštatovať, že paradigma vetných typov je v našich jazykoch pomerne bohatá: súvisí to jednak s existenciou jednočlennej vety, jednak s flektívnym charakterom morfológie.